

Απόστολος Πιερρής

Η Κοσμοϊστορική Σημασία της Α' Χιλιετίας π.Χ.

*Από την Κατάρρευση του Μεταλλικού Συστήματος Ισχύος
στην Ίδρυση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας*

Στοχασμοί Βάσης για την Διαλεκτική Αιωνιότητας και Χρόνου στην Ιστορία

Στο τρίτο μέρος των αναζητήσεών μας θα ξεκινήσουμε από εκεί όπου φθάσαμε προηγουμένως, από την Κατάρρευση του Μεταλλικού Συστήματος προς το τέλος της δεύτερης χιλιετίας π.Χ. Η αρχή της Ισχύος, έστω και συνδυαζόμενη προς την αρχή της Χθόνιας Γονιμότητας (με την μαγεία συνήθως του Ιερού Γάμου στις οργανικότερες συνθέσεις των δύο αρχών), δεν μπόρεσε να ολοκληρώσει τον άνθρωπο ώστε να αποκτήσει συνεκτικό ιστό το Σωτήριο της «αναπαύσεώς» του. **Ούτε η Γέννα, ούτε το «Κράτος», ούτε η Σύζευξή του Ουράνιου Κυρίου των Δυνάμεων και της Ζωοδότειρας Βαθύκολπης Γης, παρά την πλησμονή των δωρεών που προσφέρουν στην ανθρώπινη ύπαρξη, δεν ηρεμούν οριστικά την**

ταραχή της. Και έτσι το Μεταλλικό Σύστημα κατέρρευσε την περίοδο της οικουμενικής του επιβολής κατά την Ισορροπία Δυνάμεων του τέλους της λεγομένης Εποχής του Χαλκού.

[Χαρακτηριστικό φαινόμενο “back-sourcing” για την διατήρηση του συνεκτικού δεσμού είναι η παράλλαξη μεταξύ του πολιτικού μοντέλου, αφ’ ενός, της Αχαϊκής περιόδου (λεγομένης «Μυκηναϊκής») με τον Άρχοντα της Ισχύος στο απόλυτο επίκεντρο του «κόσμου» του, και του θρησκευολογικού αρχετύπου αφ’ ετέρου της ίδιας εποχής με την Μεγάλη Θεά στην εστία της θρησκευτικότητας. – Η γυναικεία φύση είναι επίσης άλλωστε προσφορώτερη για την διατήρηση της συνέχειας. Στην Νεκυία της Οδύσσειας, ο Οδυσσεύς ανοίγοντας διάυλο και ερχόμενος σε επαφή με τον Κάτω Κόσμο συναντά την ψυχή της αποθαμένης μητέρας του. Θέλει να την σφίξει στην αγκαλιά του – τρεις φορές ορμάει να την πιάσει στα χέρια του, τρεις φορές το φάντασμα του (και της) φεύγει “*σκιῇ εἴκελον ἢ καὶ ὄνείρῳ*”. Πιστεύοντας ότι οι νεκροί απολαμβάνουν πλήρη ύπαρξη όπως οι ζωντανοί, και με μεγαλύτερη μάλιστα εμβέλεια δυνάμεων, απευθύνεται στην μάνα του ρωτώντας την γιατί δεν στέκεται να αγκαλιαστούν και να “χαρούν τον παγωμένο θρήνο τους”. Λογαριάζει ότι η Περσεφόνη ίσως του έχει στήσει απάτη στέλνοντας είδωλο, φάντασμα, της μητέρας του αντί για την ίδια. Στην παλιά θρησκευτικότητα του Αχαϊκού κόσμου αντιτίθεται η νέα αντίληψη του θανάτου. Και η Μάνα του εξηγεί θλιμμένη:

*ὦ μοι, τέκνον ἐμόν, περὶ πάντων κάμμορε φωτῶν,
οὐ τί σε Περσεφόνεια, Διὸς θυγάτηρ, ἀπαφίσκει,
ἀλλ’ αὕτη δίκη ἐστὶ βροτῶν, ὅτε τίς κε θάνησιν·
οὐ γὰρ ἔτι σάρκας τε καὶ ὀστέα ἴνες ἔχουσιν,
ἀλλὰ τὰ μὲν τε πυρὸς κρατερὸν μένος αἰθομένοιο*

δαμνᾶ, ἐπεὶ κε πρῶτα λίπῃ λεύκ' ὀστέα θυμός·
 ψυχὴ δ', ἥντ' ὄνειρος, ἀποπταμένη πεπότηται.
 ἀλλὰ φώσδε τάχιστα λιλαίεο· ταῦτα δὲ πάντα
 ἴσθ', ἵνα καὶ μετόπισθε τεῇ εἴπησθα γυναικί.

Οδύσσεια, λ 216-224

Πάσχισε το γρηγορώτερο να βγείς στο φως. Και να τα πεις και στην γυναίκα σου να τα ξέρει. Αυτή, κατά την εδραία φύση της γης μένει προσκολλημένη στα παλαιά].

Τρία θεμελιώδη φαινόμενα προϋδεάζουν πριν την Κατάργευσή τις εξελίξεις μετά από αυτήν.

1/ Σε όλες τις περιφέρειες του μεγάλου οικείου γεωπολιτικού χώρου τον οποίο έχω προσδιορίσει γεωγραφικά και προσδιορίζουμε σιγά – σιγά πολιτισμικά, εμφανίζεται έντονη η λατρεία του νεαρώδους θεού της Αναγέννησης του Χρόνου, του Μεγάλου Δαίμονος του Ενιαιτού, του Θνήσκοντος και Ανιστάμενου θεού, Dumezil, Tammuz, Αδώνιδος, Άττι, Οσίριδος, Διονύσου, Υακίνθου – πολλών ονομάτων φύση μία. Η αρχέγονη καταβολή του βιώματος πίσω από αυτήν την λατρεία ανάγεται στην Νεολιθική εποχή με την θρησκευτικότητα της Μεγάλης Μητέρας. Αλλά ενώ αρχικά τα μυστήρια της χθονιότητας έχουν να κάνουν με την συνταρακτική γυναικεία τροπή από Παρθένα-Κόρη σε Σύνευνο-Μάνα μέσω του βιασμού από τον Άρχοντα του Κόσμου, τον Βασιλέα του Άδη, η έμφαση αργότερα πέφτει στον Νεαρό Υιό της Μητρός, στην σχέση του προς την Μεγάλη Θεά. (Τα εμβληματικά Ελευσίνια Μυστήρια αποτελούν το καλύτερο παράδειγμα για να μελετηθούν οι πολιτισμικές μεταβολές της χθόνιας θρησκευτικότητας από την Νεολιθική στην Δωρική (Ελληνική) Επανάσταση).

2/ Η θρησκευτική επανάσταση στον Αιγυπτιακό χώρο του Φαραώ Amenhotep IV (Ackenaton, Ichnaton). Η αποκλειστική έμφαση στην Ηλιολατρεία, περισσότερο και από αυτήν την μονοθεϊστική ροπή του πρώιμου αυτού εγχειρήματος, σηματοδοτεί τι λείπει από τον άνθρωπο για να καταλαγιάσει η ταραχή του και προοδοποιεί τα μελλούμενα, αν και με ουσιώδη μεταμόρφωση ερχόμενα.

3/ Στον μικρότερο, αλλά δυναμικότερο και δημιουργικότερο, χώρο από τους λοιπούς τρεις του εξαιρετικά δυναμικού και δημιουργικού συνολικού γεωπολιτικού πεδίου (όπως το έχω αναλύσει) της καθ' ημάς και ευρύτερης Μέσης Ανατολής, στον διφυή χώρο που ορίζεται από την μεγαλειώδη ορεινή κατάληξη της άκρας χερσονήσου της Βαλκανικής και το λαμπυρίζον θάμβος του Αρχιπελάγους, ενώρις εκφράστηκε και διαδοχικά αναπτύχθηκε ένα πρωτόγνωρο βίωμα **Μορφής**. Από το οργανικομαθηματικό σχήμα του Κυκλαδικού πολιτισμού, στην χαμογελαστή φυσικότητα του Μινωικού και στην αυστηρή δύναμη του Μυκηναϊκού, κάτι ουσιωδέστερο και ανυπολόγιστα σημαντικότερο, ζητούσε να προ-φανεί. Έτσι επιτελέσθηκε η προβολή του Είναι στο Φαίνεσθαι, και σχήμα, νατουραλισμός, οργανικότητα και δομή εγένοντο θεία Μορφή, από-κάλυψη και επι-φάνεια του Απόλυτου.

Η τρίτη εξέλιξη έδωσε το άνθος. Η πρώτη τις ρίζες και το φυτό. Η δεύτερη την πύρινη φωσφόρο ακτίνα και την γόνιμη ζωτική θερμότητα. Σημειώστε όμως ότι μια μεταφορά είναι αυτή για κάτι απολύτως μοναδικό και ανεπανάληπτο, δεν υπάρχει συγκρίσιμο ή ανάλογο φαινόμενο στον χρόνο. Αυτό το μοναδικό και ανεπανάληπτο προσπαθούμε να περινοήσουμε στις αναζητήσεις μας κατά καιρόν τον δέοντα.

Η κυρίως ιστορία του ανθρώπου είναι η ιστορία της τελείωσής του στον χρόνο, δηλαδή η ιστορία του Ελληνισμού. (Τα προ είναι πρωτο-ιστορία, τα ύστερα μετα-ιστορία). Και σε αυτήν την φάση της μελέτης μας εισερχόμαστε τώρα, με το τρίτο μέρος των φετινών φροντισμάτων μας. Και πρώτα θα ξεδιαλύνουμε τι συνέβη μετά την Κατάρρευση του Μεταλλικού Συστήματος στα τρία άλλα μεγάλα γεωπολιτικά υποπεδία εκτός του Ελλαδικού.

Οι 4 κύριες περιφέρειες του οικείου γεωπολιτικού πεδίου (που αποτελεί τον βασικό χώρο της ιστορίας και του πολιτισμού αφού εδώ συντελέστηκαν οι τρεις μεγάλες επαναστάσεις στην πορεία του ανθρώπου προς ολοκλήρωση), επέδειξαν διαφορετική απόκριση κατά την Μεταλλική περίοδο.

Αυτό που προσδιορίζει την περίοδο αυτή στο σύνολό της, η αρχή της απόλυτης Δύναμης, η βιάζουσα ισχύς ως σταθεροποιητικός παράγων και συστημικός άξονας κάθε τάξης κοσμικής και ανθρώπινης, ο Κύριος των Δυνάμεων εν ουρανών και ο αντίστοιχος επί γης, βρήκε την καθαρώτερη έκφραση στον χώρο της Μέσης Ανατολής, και με παραλλαγή στην Μ. Ασία. Η παραλλαγή αφορά στην συνεχή ένταση που χαρακτηρίζει το Μικρασιατικό σύστημα, με οξύτατους συνεχείς συγκρουσιακούς ανταγωνισμούς. Αντίστοιχες αντιπαλότητες στην Μέση Ανατολή εγγράφονται στην βιωματική αποδοχή του μοντέλου της Ισχύος και γι αυτό εξασφαλίζουν σε βάθος χρόνου την λειτουργία του ανεξάρτητα από τις παλινδρομήσεις της επικράτειάς του και τις μετατοπίσεις του κέντρου του. Η συνέχεια αυτή κάνει ώστε η κατάληξη της ιστορίας στην ανατολική περιφέρεια του οικείου μας γεωπολιτικού πεδίου να είναι η οικουμενική αυτοκρατορία επιτευχθείσα μάλιστα μετά την κατάρρευση του Μεταλλικού συστήματος στο τέλος της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ. (Ασσυριακή – Μηδική – Περσική – Ρωμαϊκή – Βυζαντινή – Οθωμανική Αυτοκρατορία).

Αντιθέτως η Χιτιτική αυτοκρατορία ίσχυσε ως γεωπολιτική δύναμις αποφασιστικής επιρροής μόλις για 300 χρόνια (~1500 – 1200 π.Χ.), όσο και το «Μυκηναϊκό» σύστημα στην Ελλαδική περιφέρεια.

Κάτι δεν πήγαινε καλά στο πνεύμα του τόπου του Βαλκανομικρασιατικού υποπεδίου με την αρχή της απόλυτης βιάζουσας σταθεροποιού Δύναμης.

Στο νότιο τμήμα του κεντρικού κοσμοϊστορικού γεωπολιτικού πεδίου, με επίκεντρο την Αίγυπτο, ρίζωσε και αναπτύχθηκε το θεμελιώδες βίωμα της αθανασίας στον χρόνο και η συνεπακόλουθη σύλληψη της συνέχειας δύο κόσμων, τούτου και του άλλου, του Επάνω και του Κάτω. Ετέθη και το αίτημα της μνημειακότητας ως εγγύησης διαμονής στον χρόνο. Και καλλιεργήθηκε η Γνώση της συνέχειας των δυο κόσμων ως δύναμη ελέγχου της ροής στο γίνεσθαι του χρόνου. Προς δε το τέλος της Μεταλλικής Εποχής ανεδύθη εκεί για μια στιγμή η μονοσήμαντη έμφαση στην Ηλιολατρεία, έκφραση του βιώματος του ζωοδότου φωτός, πηγής λάμψης που διαλύει τα σκότη της ύπαρξης και θέρμης που χορηγεί ζωή.

Παράλληλα προς τις εξελίξεις αυτές, την ίδια Μεταλλική Εποχή, στο δυτικό μέρος του κεντρικού γεωπολιτικού πεδίου, στον Ελλαδικό χώρο, ένα άλλο βίωμα λειτουργούσε, το οποίο κυοφόρησε, γέννησε, ανέπτυξε και μεγάλωσε το πνεύμα που επέπρωτο να κάνει την Τρίτη και τελεσφόρο Επανάσταση στην πορεία του ανθρώπου προς ολοκλήρωση δημιουργώντας ιστορία με την αναλυόμενη στις συναντήσεις μας ειδική έννοια. Αυτή η Επανάσταση συνιστά το θαύμα του κλασσικού Ελληνισμού.

Χρειάζεται λοιπόν κατά τις στοχαστικές μας αναζητήσεις για το Νόημα της Ιστορίας να εστιασθούμε ακριβώς στον χαρακτήρα των κοσμοϊστορικών εξελίξεων κατά την Μεταλλική Εποχή στον Ελλαδικό χώρο, από την άποψη της «ως εάν» προετοιμασίας της μέλλουσας Δωρικής Επανάστασης εις σύσταση του κλασσικού Θαύματος.

Για να δώσω το ιστορικό πλαίσιο του θέματός μας σε μεγάλο πλάτος και μακρά διάρκεια, σημειώνω ότι κατά την κυρίως ιστορία του ανθρώπου την πρώτη χιλιετία π.Χ., ο μεν άξονας βορρά-νότου του κεντρικού

γεωπολιτικού πεδίου (Χιτιτικό σύστημα – Αίγυπτος) ατόνησε χάνοντας τον ενεργό ρόλο στις εξελίξεις, δημιουργήθηκε δε ένα δίπολο στο πεδίο κατά τα άκρα του άξονα ανατολής-δύσης το οποίο δρα καθοριστικά σε αυτές.

Ο ανατολικός πόλος του νέου συστήματος αναλαμβάνει την συνέχιση της λογικής οργάνωσης της ανθρώπινης συνύπαρξης σύμφωνα με την αρχή της Απόλυτης Κυριότητας, ενώ στον δυτικό συμβαίνει η Επανάσταση του Ελληνισμού. Η αλληλεπίδραση των δύο κόσμων αρχίζει νωρίς κατά τον 8^ο και 7^ο αιώνα π.Χ., οπότε και ο Δωρικός Ελληνισμός αφομοιώνει την αρχή της Δύναμης, ανάγοντάς την στην Δαιμονική τάξη της μοιραίας ανάγκης του Κόσμου επί της οποίας επιβατεύει η Απολλώνια αρχή της Ολύμπιας θρησκευτικότητας, μεταμορφώνοντας και εκείνη στην εξαπολλωνισμένη οικεία της μορφή του κάλλους. Αυτό είναι το νόημα της λεγομένης «ανατολίζουσας» περιόδου της Ελληνικής πολιτιστικής ιστορίας.

Οι δυο κόσμοι συγκρούσθηκαν μετά το μέσον του 6^{ου} αιώνα με κατάληξη τους Περσικούς Πολέμους, όπου ο μεν Ιωνικός Ελληνισμός υπέκυψε στον νόμο του χρόνου, ο δε Δωρικός (με την Αθήνα ήδη δονούμενη στο πνεύμα του) θριάμβευσε παρά την λογική του χρόνου (500-479 π.Χ.).

Βαρυσήμαντα όμως και χαρακτηριστικά για την ουσία του Δωρικού Ελληνισμού, ο θρίαμβος δεν ωδήγησε στην μετάπτωση του διπολικού συστήματος σε μονοπολικό με εστία την Ελλάδα. Η έλλειψη διάθεσης του Ελληνισμού για εξουσία κυριότητας στον χρόνο εξηγεί και την αποτυχία της Αθηναϊκής ηγεμονικής αρχής και την κατάρρευση της Σπάρτης και την βραχυβιότητα της Θηβαϊκής αστραποβολής.

[Ισοκράτης. *Περί Ειρήνης*].

Η Μακεδονική προβολή του Μ. Αλέξανδρου επεχείρησε να συνεχίσει την οικουμενική Περσική αυτοκρατορία, αλλά και αυτό το εγχείρημα δεν διάρκεσε. Δημιούργησε όμως την οικουμενική συνείδηση με συνοχέα την προσλαμβάνουσα μορφή του Δωρικού που συνιστά τον ιδιότυπο Ανατολικό Ελληνισμό, υπό τον νέο γεωπολιτικό καταμερισμό της Ελληνιστικής Εποχής, ο οποίος αξιοσημείωτα επαναλαμβάνει το αντίστοιχο σύστημα ισορροπίας δυνάμεων της τελευταίας φάσης της

Μεταλλικής Περιόδου (Αίγυπτος-Πτολεμαίοι, Μεσανατολικό-Σελευκίδες, Χιττιτικό-Πέργamos, Μυκηναϊκό-Ελληνικό, με το Ελληνικό επίμονα να μην μπορεί να ολοκληρωθεί μέσα σε ρέουσες συνδιατάξεις και αναβρασμούς Σπάρτης – Αχαϊκής Συμπολιτείας – Αιτωλικής Συμπολιτείας – Αθηνών και λοιπών χωριστών παρουσιών - Μακεδονικής Δυναστείας – Θρακικής βασιλείας). Τελική κατάληξη ήταν η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία με συνεκτικό πολιτιστικό σταθεροποιητή αναβιούμενο κλασσικό Ελληνισμό.

Και εδώ, σημαδιακά, σε αυτό το σημείο των αναζητήσεών μας, έγινε το στάσιμο του χρόνου εις μνήμα του Σωτηρίου.

Ευχαριστώ από ρίζας καρδιάς όσους παρευρέθηκαν στο πνευματικό μνημόσυνο της μητέρας μου την Πέμπτη, ένα χρόνο μετά την εξόδιο ακολουθία της.

Και όσους ήσαν παρόντες αν και απόντες.

Να βιούν αμέριμνοι για την αιωνιότητα.

Μετά την στάση εις αναπνοή αιωνιότητας επανερχόμαστε στην περίοδο του Κύκλου μας με τον νου ενιδρυμένο στο Φαίνεσθαι του Είναι.

Ο Άξων της ιστορίας στήθηκε στην αρχαϊκή Σπάρτη, και το βίωμα της φανέρωσης του Απόλυτου Είναι στο Κάλλος του Φαίνεσθαι δημιούργησε και τελειοποίησε τις Μορφές που το εκφράζουν.

Η καινή πνοή ζωής συνήγειρε πάντα άνθρωπο.

Και πρώτα συνεπήρε το Πελασγικό υπόστρωμα του Ελληνισμού στην Ιωνική επι-φάνειά του. Το Ιωνικό στοιχείο εμπνέεται από Δωρικό Έρωτα και αρχίζει να γεννά γέννες κραταιές από το μεγαλείο του Επικού στους γεωμετρικούς χρόνους μέχρι την πολυγονική έκρηξη του 6ου π.Χ. αιώνα. Αλλά ηττάται, και ο θρίαμβος του Δωρικού επί του Ιωνικού τον 6ο προοιωνίζει την νίκη της Σπάρτης επί της Αθήνας τον 5ο αιώνα π.Χ. Ο Πρωθήβης του Κάλλους ανάσσει αμογητί ανεναντίωτος, όπως στο Δυτικό αέτωμα του ναού του Διός στην Ολυμπία. (θεοί «ρεία ζώνοντες»).

Και παραπέρα. Το Δωρικό συλλαμβάνει το Μεσανατολικό πολιτισμικό πεδίο και μεταμορφώνει το Δαιμονικό σε Ολυμπιακό πάρεδρο. Βλέπουμε το νόημα του ψευδωνύμου «Ανατολίζοντος» ρυθμού στη Δωριστί εξελληνισμένη και Ελληνίζουσα Ανατολή του 7ου αιώνα, προοίμιο της Ελληνιστικής «Κοινής».

Κατά το μέσο του 6^{ου} αιώνα π.Χ., και στον κεντρικό χώρο της παγκόσμιας ιστορίας, στο οικείο γεωπολιτικό πεδίο που έχω γεωγραφικά οριοθετήσει, αποκρυσταλλώνονται τρεις βασικές δομές της ανθρώπινης ύπαρξης.

1/ Στην Σπάρτη έχουν δημιουργηθεί, αναπτυχθεί και ανθίσει οι καθαρές Μορφές του αυθεντικού Δωρικού βιώματος. Η Ελληνική πόλη και πολιτική κοινωνία, η γλυπτική ολοκληρία και η μνημειακή πλαστική,

η λυρική ποίηση, το μέλος και ο χορός σε οργανική συνάρτηση, **οι εορτές της αιωνιότητας ως επί-δειξη τελειότητας, ο ερωτικός συνοχεύς του κάλλους, η αμεριμνησία του χρόνου, η αξιολογική υποβάθμιση της βιολογικής, οικονομικής και πολιτικής μέριμνας, η απόλυτη επικέντρωση στον άνθρωπο ως φανέρωση της Ολύμπιας θρησκευτικότητας, στο Κουρητικό ίνδαλμα ως άγαλμα του Απόλλωνος, η υπόταξη της οικονομίας, της οικογένειας και της εξουσίας στην αρχή της ευ-μορφίας, ο τρόπος ζωής που εκφράζει και παράγει τον αγώνα για την επι-φάνεια του Απόλλωνα Υπερτελεάτα (Λακωνικό όνομα και πράγμα Σπαρτιατικού Δωρισμού) – αυτά και τα συνεπαγόμενα επί μέρους είναι Σπαρτιατικές τελεσιουργίες.**

Στην αίγλη της ακμής της, εκεί προς το τέλος του πρώτου μισού του 6^{ου} αιώνα, η Σπάρτη δημιουργεί κατά υπερέκταση και τα μεγάλα αρχιτεκτονικά τεχνουργήματά της, σε μια τέχνη που δε την εκφράζει καθοριστικά και χαρακτηριστικά ει μη μόνον ως Δωρικός κίων, ως «σώμα» στήριξης εν τελειότητι. Οι μνημειακές οικοδομικές συνθέσεις της Σπάρτης τότε είναι πάντως **ιδιαίτερες και αρχετυπικές μορφές μιας καθαρά γλυπτικής σύλληψης της αρχιτεκτονικής, ο «Θρόνος» του Απόλλωνα στις Αμύκλες με τον Βαθυκλή, και το “ziggurat” στο Μενελάιον ίσως από τον ίδιο.**

Στο δεύτερο τέταρτο του 6^{ου} π.Χ. αιώνα η Σπάρτη βλέπει στον εαυτό της την τελειότητα. Η μορφολογική τελειότητα εξασφαλίζει την λειτουργική ικανότητα στην «σοβαρή παιδιά» του ανθρώπινου βίου που είναι σύμφωνος προς την ανθρώπινη φύση και την εγγενή τελειότητά της. Η Σπάρτη γίνεται Νάρκισσος και στρέφεται να «παγώσει» το κάλλος της ώστε να μείνει άφθαρτο στην διάρκεια του χρόνου, σε μια

διηνεκή εορτή της νεότητας. Ο σοφός Χίλων σχεδιάζει και οι αεί Έφοροι αναδεικνύονται σε τιμητές της ακύρωσης του χρόνου μέσα στον χρόνο.

Η Σπάρτη έχει στήσει τον άξονα του πολιτισμικού Ελληνισμού. Το Δωρικό υπαρξιακό βίωμα και οι Μορφές του που δημιουργήθηκαν και τελειώθηκαν στην Σπάρτη, αποτελούν την ουσία του κλασσικού Ελληνισμού.

Επισυνάπτω πάλι προς «ευαγγελική» εμπέδωση την Συνοπτική Θεώρηση του «Θαύματος».

[ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ «ΘΑΥΜΑΤΟΣ»

Στην Σπάρτη εμπεδώθηκε η Δωρική ουσία του Ελληνισμού

1/ Εδραιώθηκε και αναπτύχθηκε η Απολλώνια λατρεία και η Ολύμπια θρησκευτικότητα.

Στους Μυκηναϊκούς χρόνους δεν φαίνεται να απαντά ούτε το θείο όνομα του Απόλλωνα. Αντίστροφα οι Ολύμπιοι θεοί είναι εξαπολλωνισμένες μορφές προηγούμενων λατρειών στον χώρο μας. Οι Δωριείς κατά την αρχέγονη κατάστασή τους Απολλώνιο φάσμα "έβλεπαν" οδηγό και αρχό στις επιδρομές και μετακινήσεις τους. Ο Κροίσος αναφέρεται σε αυτόν ως "τον θεό των Ελλήνων". Η Απέλλα είναι η συνέλευση των πολιτών υπό τον Απέλλωνα (Απόλλωνα) στην Σπάρτη.

2/ Στήθηκε η πρώτη Ελληνική, κυρίως και αυστηρά, πόλη.

Η Ελληνική πόλη ορίζεται στην αντιπαράθεση προς τον Μυκηναϊκό κεντρικό οικισμό και το πρωταρχικό χωριό. Αντί της ισχυρής οχύρωσης με εστία το ανάκτορο του άνακτος, τώρα έχουμε αρχικά και πρακτικά ανοχύρωτη οίκηση (η Αθήνα οχυρώθηκε αποτελεσματικά τον 5ο αι. υπό την στρατηγική της ηγεμονίας) με κεντρικά σημεία πολεοδομικής

οργάνωσης τον ναό, την αγορά και το γυμνάσιο. Άναξ είναι πια ο θεός, κατ' εξοχήν ο Απόλλων. Οι άλλες "πόλεις" επί μακρόν εκράτησαν τον βασιλέα από την Μυκηναϊκή κοινωνική δομή, στην Σπάρτη υπήρχαν δύο βασιλείς, με περιορισμένη εξουσία, στην ουσία στρατιωτική (αρχηγέτες, αρχηγοί στρατού). Η Μεγάλη Ρήτρα του Λυκούργου παρέχει αρχετυπικά και πρόωπα (~ 820 π.Χ.) τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της Ελληνικής πόλης: η θεία επιτροπεία, η τήρηση των "φυλετικών" και τοπικών διακρίσεων ("φυλάς φυλάξαντα και ωβάς ωβάξαντα"), checks and balances, δύο βασιλείς, γερουσία αρίστων εκλεγόμενων εφ' όρου ζωής, διατύπωση από τους αρχηγέτες και τους φρονίμους ολοκληρωμένων προτάσεων κα τελικό κύρος των αποφάσεων και έγκριση της καλύτερης από την Απέλλα των Ομοίων (πολιτών), που συνέρχεται σε τακτά διαστήματα σε ανοικτό χώρο ιδιαίτερης σημασίας..

3/ Ανεδύθη η Ελληνική πλαστική Μορφή, με την πλήρη και ειδική έννοια.

Σε ορειχάλκινα ειδώλια Σπαρτιατικής τέχνης (Απόλλων Αμυκλαίος) παρατηρείται περί το 700 π.Χ. η ανάδυση της μορφής, πέρα από το σχήμα, την δομή και την "ρεαλιστική" απεικόνιση. Γλυπτικά ο Κούρος της Φιγαλείας ανήκει στην πρώτη εμφάνιση της μνημειακής πλαστικής μορφής σε πέτρα, λίγο παραπάνω από μισό αιώνα αργότερα. Τέτοιου ύφους, μορφολογίας και προέλευσης είναι και η Άρτεμις της Νικάνδρης από την Δήλο. Οι ακολουθούσες "Σχολές" προκύπτουν από την ιδέα της μορφής εκείνου του Κούρου και την Σπαρτιατική πλαστική παράδοση. Αλλά η Μορφή είναι γενικώτατης σημασίας: Ελληνική μορφή δίνει στην ανθρώπινη κοινωνία η Ρήτρα του Λυκούργου.

4/ Δημιουργήθηκε η Λυρική, Μελική ποίηση.

Ο Αλκμάν στην Σπάρτη αρχίζει την Δωρική Λυρική ποίηση, σε αντίθεση προς την Επική, την Ελεγειακή και την Ιαμβική. Πρώτος στον Λυρικό "Κανόνα" των λογίων της Ελληνιστικής εποχής. Το Δωρικό βίωμα της ταυτότητας αιωνιότητας των θεών, μυθολογικού χρόνου των Ηρώων και παρόντος του ποιητή, τραγουδιστή, χορευτή, βρίσκει την τέλεια μορφή του. Η πρώτη (Τέρπανδρος) και δεύτερη (Θαλητάς, Ξενόδαμος, Ξενοκρίτος, Πολύμνηστος, Σακάδας) κατάσταση της μουσικής πραγματοποιείται στην Σπάρτη. Συρρέουν εκεί οι διαπρέποντες καλλιτέχνες από όλη την Ελλάδα. Ο πολιτισμικός οργανισμός συνεχίζεται μέχρι τον Βαθυκλή από την Μαγνησία στον Μαίανδρο, αρχιτέκτονα και γλύπτη του μνημειακού Αμυκλαίου, λίγο πριν το μέσο του 6ου αιώνα π.Χ.

5/ Γεννήθηκε και συστηματοποιήθηκε η Ελληνική παιδεία, ως Σπαρτιατική αγωγή, με τους δύο πόλους γυμναστική και μουσική (ποίηση, χορός).

6/ Καλλιιεργήθηκε η ταυτότητα αθλητικής, χορευτικής και μαχητικής αρετής.

Η μορφολογική τελειότητα εξασφαλίζει λειτουργική ικανότητα και αποτελεσματικότητα. Το κάλλος δεν είναι απλή αισθητική κατηγορία αλλά οντολογική ολοκλήρωση. Συνίσταται στην σωστή αναλογία και σχέση των μερών ενός όλου μεταξύ των και προς το όλον. Αυτή η σύμμετρη ανάπτυξη των μελών του σώματος δίνει ομορφιά αλλά και δύναμη λειτουργικότητας όπου χρειάζεται - στους αθλητικούς αγώνες, στον χορό, στην μάχη. Αγγειογραφίες Λακωνικές απεικονίζουν μονομαχούντες οπλίτες σε στάσεις χορευτικές. Αντίστροφα οι Σπαρτιατικοί χοροί ήσαν απομιμήσεις επιδεικτικές γυμναστικών ασκήσεων και πολεμικής σύγκρουσης. "Καλός καγαθός" ακριβώς σημαίνει όμορφος και ωφέλιμος - τα δυό πάνε μαζί. Fitness as the optimal state of bodily development makes one fit to perform the tasks proper to his nature and make-up. Επί πλέον η άριστη κατάσταση έχει σαν φυσικό επακόλουθο (σε ένα πολιτισμό μάλιστα που λατρεύει (=ερωτεύεται) την μορφολογική τελειότητα ως κάλλος) εκείνη την ιδιαίτερη εσωτερική υπερηφάνεια που κάνει τον κάτοχό της ανδρείο και αλύγιστο σε επιρροές και καταναγκασμούς. Αυτή είναι η ουσία του αρχαϊκού "εσθλού", στον οποίο χαρακτηριστικά και αποκαλυπτικά αντιτίθεται ο "δειλός". Και αυτή η καλλιέργεια είχε την μέγιστη έμφαση στην Σπάρτη. Έτσι εξηγούνται τα ποιήματα του Τυρταίου και οι συμπεριφορές των 300 πριν την μάχη των Θερμοπυλών. Στην μάχη οι Σπαρτιάτες έβαιναν υπό την μουσική αυλού (όχι σαλπίγγων) τραγουδώντας παιάνες στον Απόλλωνα. Προ της μάχης ο βασιλεύς εθυσίαζε στον Έρωτα και στις Μούσες.

7/ Συνελήφθη η ιδέα και το νόημα των Ολυμπιακών αγώνων και της οπλιτικής φάλαγγας.

Οι οπλίτες της φάλαγγος ως κίονες του "πτερού" ενός ναού. Τελειότητα ενός εκάστου και αρμονία των "ομοίων". Το ταίριασμα των λίθων εξασφαλίζει μέγιστη συνοχή και αντοχή χωρίς "συνδετικό". Οι Δωρικές ιδέες και παιδεία της Σπάρτης έκαναν την Σπαρτιατική φάλαγγα αήττητο σε συστάδην μάχη. Εκεί απέδιδε η γυμναστική τελειότητα της Σπαρτιατικής αγωγής και τό ήθος που η παιδεία αυτή απογενούσε ως φυσικό επακόλουθο. Σπαρτιατική και η αντίληψη της "θυσίας" εαυτού στους θεούς. Ο νεαρός Σπαρτιάτης έκανε τον εαυτό του ίνδαλμα του Απόλλωνα - γι αυτό Αρχαϊκοί Κούροι και Απόλλωνες είναι πρακτικά

ταυτόσημοι. "Άγαλμα" εσήμαινε εφ' ὧ ἀγάλλεται ὁ θεός. Καί ὁ Ἀπόλλωνας ἀγάλλεται βλέποντας εἰκόνες τοῦ εαυτοῦ τοῦ - στα ἀγάλματα καί στα ζωντανά ἀγάλματα τῶν Λακεδαιμόνιων. Προσφορά εαυτοῦ στήν τελειότητα τῆς ἀκμῆς τοῦ ἔκανε ὁ ἀθλητής στον Ὀλυμπιακό ἀγώνα - σαν νά φτιάχνεις ἀγάλματα ζώντα καί ἐν κινήσει, σέ κίνηση πού ἀναδεικνύει τήν τελειότητα τῆς μορφῆς τοῦς. Λατρεία τοῦ θεοῦ μέ ἀθλητικό ἀγώνα εἶναι Ἑλληνική ἰδιοτυπία, καί αὕτη εἶναι ἡ οὐσία τῆς Ὀλυμπίας. Ὁ Λυκούργος παρεδίδετο ὅτι σπηήρησε μέ τόν Ἡλεῖο Ἴφιτο (Ἡρακλεΐδῃ καί αὐτόν) στήν πρώτη ἑκτακτο θέσπιση τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ὑπ' αὐτό το πνεῦμα πρὸς τὸ τέλος τοῦ τρίτου τετάρτου τοῦ 9ου π.Χ. αἰῶνα. Ὁ Θουκυδίδης υπερτονίζει τήν σημασία τῆς Λακεδαιμονίας ἀρχῆς στήν ἰδέα τῆς γυμναστικῆς τελειότητος καί γύμνωσης, ὡς καίριων χαρακτηριστικῶν πού διακρίνουν τὸ Ἑλληνικὸ ἀπὸ τὸ Βαρβαρικόν, ἀπολίτιστο καί πολιτισμένον. Ἡ γύμνωση, Σπαρτιατικῆς ἐμπνευσης, ἀποτελεῖ τήν ορατὴ ἐκφραση τῆς ἐμφασης στὸ κάλλος ὡς τελειότητα μορφῆς καί θεῖα ἀπο-κάλυψη. Τὸ εἶναι, τὸ Ἀπόλυτο, ὁ Θεός φανερῶνεται στον Ἑλληνισμό καί δὲν κρύβεται. Κρυφόν εἶναι τὸ λάθος, τὸ κίβδηλο, τὸ ἀπατηλόν, τελικὰ τὸ ἀσχημὸν.

- Αὐτὰ τὰ σημεῖα ἀποτελοῦν μερικές θεμελιώδεις διαστάσεις τῆς ὅλης θεωρίας γιὰ τήν κοσμοϊστορικὴ σημασία τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Ἐμπεριστατωμένες ἀναλύσεις τοῦ συνολικοῦ φαινομένου-θαύματος περιλαμβάνονται στους ὑπὸ ἐκδοσὴ τόμους τῶν σχετικῶν μελετῶν μου].

2/ Οἱ ἄλλες ομάδες τῆς μέλλουσας νά ὀνοματισθεῖ καί ὀριοθετηθεῖ Ἑλληνικῆς συμφυλίας, Πελασγοί καί Αἰολεῖς καί Ἀχαιοί καί Ἴωνες, ἐμπνεύσθηκαν ἀπὸ τὸ Δωρικόν.

Ἡ Ἴωνικὴ αἰχμὴ τοὺς δημιουργήσε τὸν 6^ο π.Χ. αἰῶνα τὸ πρῶτο προσαρμοστικὸ μοντέλο Δωρικῆς πνοῆς σέ μὴ Δωρικὸ στέλεχος. Ἡ μεγάλη Ἴωνικὴ προβολὴ τοῦ τελευταίου ἀρχαϊκοῦ αἰῶνα ἔχει ξεκινήσει πάνω ἀπὸ τρεῖς ἑκατονταετίες πρὶν μέ τὸ Ἔπος. Προχώρησε

με τον **Ίαμβο** και άστραψε με συνεχή πυροτεχνήματα στον Αιώνα της Κρίσης που τώρα μελετάμε: **χρήμα και διεθνοποιημένη χρηματική οικονομία, τυραννία και δημοκρατία, φιλοσοφία και νεομυστηριακό Ορφισμό, Διόνυσο και Δράμα, Ιωνικό ρυθμό σε αρχιτεκτονική και γλυπτική, συνδυασμό μέριμνας και άνεσης βίου.** Η προβολή συνεχίστηκε και στον επόμενο αιώνα με την γένεση της **Ιστορίας**, και της **Αττικής τραγωδίας και κωμωδίας** στο πάθος του χρόνου.

3/ Την ίδια εποχή, κατά το μέσο του 6^{ου} αιώνα, ολοκληρώνεται (σχεδόν!) η μακρά διαδικασία σύνθεσης μιας Οικουμενικής Αυτοκρατορίας του κεντρικού Γεωπολιτικού πεδίου της Ιστορίας.

Η διαδικασία που άρχισε και χαρακτηρίζει την Μεταλλική Εποχή, διεκόπη με την κατάρρευση του Συστήματος Ισορροπίας Δυνάμεων προς το τέλος της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ., επανεκκίνησε αμέσως μετά με την Ασσυριακή Αυτοκρατορία, συνεχίστηκε με την Μηδική και θριάμβευσε με την Περσική. Το σύστημα βασίζεται στην αρχή της απόλυτης βιάζουσας ισχύος ως δυναμικού αξονικού σταθεροποιητή διαφοροποιημένων πεδίων συντιθεμένων σε γεωπολιτικές ενότητες. Η θεία λατρεία της ανεναντίωτης Δύναμης βρίσκει την επί γης εικόνα της.

Οι εξελίξεις ολοκλήρωσης του Συστήματος στο δεύτερο μισό του 6^{ου} αιώνα είναι ραγδαίες. Πολιτιστικός συνοχεύς της αυτοκρατορικής αρχής ενοποίησης καθίσταται όλο και περισσότερο ο Ιωνικός Ελληνισμός. Αναπτύσσεται με βάση το Ιωνικό ένα δεύτερο προσαρμοστικό μοντέλο της Δωρικής Επανάστασης με προοπτική οικουμενικής εφαρμογής.

Στα μέσα του 6^{ου} π.Χ. αιώνα όταν τα τρία καθοριστικά των εξελίξεων φαινόμενα έχουν καθαρά διαμορφωθεί, ένα σημάδι κοσμικής σημασίας συμβαίνει. Το 548 π.Χ., *“Ερξικλείδου μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, πρώτη δὲ τῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος ἔτει καὶ πεντηκοστῇς”* κατεφλέχθη ο ναός του Απόλλωνος στους Δελφούς (Παυσανίας, Χ, 5, 5).

Πρέπει να ψηλαφήσουμε τα νοήματα. Και να αναλύσουμε τα τρία φαινόμενα στην ουσία τους.

Στην Σπάρτη του Υψηλού Αρχαϊκού η Ιδέα του ανθρώπου έγινε πραγματικότητα πλήρως και ολοσχερώς χωρίς ανεκπλήρωτο υπόλοιπο. «Επί τέλους» το τέλος του ανθρώπου επιτεύχθηκε, η τελειότητα της φύσης του άνθισε τον αιώνιο ανθό του Κόσμου. Το πνεύμα σωματώθηκε και το σώμα εκπνευματοποιήθηκε στην τελειότητα του αισθητού κάλλους. Ο Σπαρτιάτης τότε έγινε ιδέα, και η Ιδέα Σάρξ εγένετο. Κούρος και Απόλλων ταυτίστηκαν στον θεμελιώδη θεανθρωπισμό του Ελληνισμού.

Στα μέσα του 6^{ου} αιώνα π.Χ. η Σπάρτη στην «ώρα» της ακμής της, στην τετελεσμένη αιωνιότητα της νεότητάς της, συνειδητοποιεί και θαυμάζει το επίτευγμα, το μέγα και καλόν έργο της ιστορίας. Ο Σπαρτιάτης ερωτεύεται τον εαυτό του, γιατί λατρεύει τον θεό του, και έκανε τον εαυτό του ίνδαλμα του Απόλλωνα. Ο Χρόνος μηδενίστηκε μέσα στην έκπαγλη φανέρωση της αιωνιότητας στην αισθητή τελειότητα.

Ναρκισσευόμενος την ιερή λατρεία του θεού στον εαυτό του, ο Σπαρτιάτης «παγώνει» για να διατηρήσει στον χρόνο την πνοή της

αποκεκαλυμμένης αιωνιότητας στην θεία «στιγμή» του υπέρτατου κάλλους.

Ο ναός του Απόλλωνα στους Δελφούς φλέγεται και καταστρέφεται το 548 π.Χ. (Είχε κτισθεί λίθινος, κατά την παράδοση στο σημείο όπου προηγούμενος «χάλκινος» είχε καταστραφεί από κεραυνό). Το άνθος αρχίζει να μαραίνεται στην Σπάρτη, αλλά γίνεται καρπός, και τον καρπό τον δρέπει η Αθήνα. **Την ανθισμένη Σπάρτη διαδέχεται η καρπισμένη Αθήνα.**

Αλλά ο Ελληνισμός δεν είναι για καρπούς στον χρόνο, είναι για ανθούς της αιωνιότητας στον χρόνο. Αυτό είναι το νόημα της νίκης της Σπάρτης στον Πελοποννησιακό Πόλεμο, - μιας έκβασης ανορθόγραφης κατά την λογική του χρόνου, μιας σημαίνουσας αλλοκοτιάς της πραγματικότητας, μιας «λύσης» στο πρόβλημα της αντιπαράθεσης Σπάρτης και Αθηνών που δεν έλυσε το ιστορικό πρόβλημα στον χρόνο.

Η Ιωνική πρόσληψη του Δωρικού που αναπτύχθηκε δυναμικά τον 6^ο αιώνα π.Χ., ενσωματώθηκε εύκολα στην ολοκλήρωση του μεγάλου οικείου γεωπολιτικού χώρου με την Περσική Αυτοκρατορία, και απετέλεσε την ζύμη που έμελλε να ζυμώσει τον όλο χώρο στον άρτο του Ελληνιστικού πολιτισμού.

Αλλά η Αθήνα κάνει κάτι άλλο και σημαντικότερο. Επενδύει τον Δωρικό άξονα σε ένα μοντέλο ταυτόχρονα αποτελεσματικής διαχείρισης του χρόνου, διαχείρισης απορρέουσας από την ανελάττωτο επιβολή του Δωρικού πνεύματος. Έτσι γεννιέται και ανδρώνεται το θαύμα του Χρυσού αιώνα, θαύμα δεύτερο μετά την από-κάλυψη του Σπαρτιατικού ανθού. Πολιτισμική ακμή Δωρικής πνοής,

ακαταμάχητο ναυτική δύναμη, εκτεταμένη πολιτική ηγεμονία, οικονομική αυτοκρατορία, αστασίαστο κοινωνική ισορροπία, πολιτειακή δημοκρατία χωρίς εξαναγκασμό, αριστοκρατία της ικανότητας, πολύπλευρη παιδεία με έμφαση στην φιλοσοφία, άνεση βίου με ελευθερία, - αυτήν την οργανική σύνθεση προβάλλει η Αθήνα του 5^{ου} αιώνα π.Χ. ως απόλυτο μοντέλο μίμησης για όλον τον Ελληνισμό.

Είναι άξια ενδελεχούς προσοχής και βαθειάς μελέτης η φύση της μοναδικής Αττικής σύνθεσης, που δίνει και την «μεταφυσική» αιτία του Πελοποννησιακού Πολέμου, την ουσία της ενεργού αντιπαράθεσης, τον λόγο και την αναγκαιότητα της συγκεκριμένης κατάληξης. Ιδού επιγραμματικά το μέγα θέμα:

Η Αθήνα και ο Χρυσός Αιών:

Η Αττική Σύνθεση των Δύο Αρχών ή το Κάλλος Δυναστεύον.

Γιατί Ηττήθηκε η Αθήνα στον Πελοποννησιακό Πόλεμο;

[Για την παράδοση και τον συμβολισμό των διαδοχικών ναών του Απόλλωνος στους Δελφούς, v. Πίνδαρος, *Παιάν VIII*, 63-86; Πausanίας, *Χ*, 5, 9-13. Cf. Φιλόστρατος, *Τα ες τον Τυανέα Απολλώνιον*, 6, 11, 347.

Για τους ουσιαστικούς σταθμούς της Σπαρτιατικής ιστορίας, χρήσιμο οριοθέτημα των κομβικών σημείων του κλασσικού Ελληνισμού στον χρόνο, δείτε

1/ την μελέτη μου «*Περιοδοποίηση της Σπαρτιατικής Ιστορίας*» στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «Δωρικές Μελέτες»,

2/ επίσης το κείμενο «*Οι Εποχές της Σπαρτιατικής Ιστορίας*» στην ίδια κατηγορία του ιστότοπου].

Μελετούμε την ιστορία όχι χρονογραφικά αλλά νοηματολογικά. Γι αυτό και τα χρονολογικά πέρατα των περιόδων που στοιχειοθετώ μερικές φορές αλληλοεπικαλύπτονται, και οι διάρκειες εισχωρούν η μια στην άλλη. Οι τροπές που χαρακτηρίζουν τις ιστορικές φάσεις είναι γεγονότα ιδιαίτερης σημασίας, και ο συμβολισμός τους φανερώνει το άνυσμα της ιστορίας που δρα στις δεδομένες εγκύμονες στιγμές.

Η ασυμβατότητα και ακαταλληλότητα του πολιτισμικού Ελληνισμού στην επιτυχή διαχείριση της μέριμνας του χρόνου κατά την λογική του χρόνου, απεδείχθη πασιφανώς με τα διαδοχικά παραδείγματα της Αθήνας και της Σπάρτης όταν ανέλαβαν το φορτίο της Αρχής, της ηγεμονίας στον χρόνο. Η εξουσία της Αρχής έδρασε καταστροφικά για αμφότερες.

[Cf. Ισοκράτης, *Περί ειρήνης*, 94 sqq. = Pap. Lit. Lond. 132, vv. 1215 sqq. – Για την σχετική ανάλυση του Πολύβιου, δείτε τις παραπομπές στο προηγούμενο κείμενό μου].

Ο τρίτος κατά σειράν φορέας του πνεύματος της ηγεμονίας στον Ελλαδικό χώρο είναι η Θήβα. Θα ερευνήσουμε τον λόγο για τον οποίο η Θήβα

ήταν η πόλη που διαδραμάτισε τον ρόλο του Αρχού, και θα δούμε την μοίρα του δικού της εγχειρήματος.

Η Ελληνική ιστορία, καθόλου παραδόξως, σηματοδοτείται στην αναφορά της προς τον Απόλλωνα. Το «πάγωμα» της Μορφής στην Σπάρτη συνοδεύτηκε από την πυρπόληση του ναού του Απόλλωνος στους Δελφούς (548 π.Χ.) και την πρώτη άμεση συμπλοκή του καθεστώτος της Αυτοκρατορίας, ως Αρχής απόλυτης Δύναμης, με την Ελληνική ιδέα της τελείας ακμής του όντος- στην καθοριστική σύγκρουση της «λογικής» του Χρόνου με την πνοή της αιωνιότητας.

Ο χρησμός περί νίκης της Λακεδαιμόνος στον Πελοποννησιακό Πόλεμο (No. 137 Parke-Wormell) και ο χρησμός περί Χωλής Βασιλείας (No. 112 Parke-Wormell), νοηματοδοτούν την Αθηναϊκή ήττα και εν συνεχεία την Σπαρτιατική συντριβή στα Λεύκτρα της Βοιωτίας.

Η καταστροφή του ναού του Απόλλωνος (373 π.Χ.), (Χρονικόν Πάριον, No. 71) δυο χρόνια προ της μάχης των Λεύκτρων, εισάγει την νέα περίοδο ανόδου των Θηβών στην ηγεμονική αξία και αρχή. Η περίοδος συμπληρώνεται με το τέλος του Ιερού Πολέμου για τους Δελφούς (346 π.Χ.).

[Για χρησμούς περί Λεύκτρων, cf. Nos. 253-255 P.-W. – Για το Ιερό Πόλεμο, βασική πηγή ο Διόδωρος. XVI, 23-39, 53-64].

Προχωρούμε αργά στην διερεύνηση του αιώνα της μετάπτωσης (4^{ος} π. Χ.) από την μεστή ύπαρξη της κλασσικής Εποχής στην παρακμή της Ελληνιστικής. Η φθινοπωρινή ισημερία της ιστορίας του Ελληνισμού σηματοδοτείται από την Μάχη της Χαιρώνειας. Μετά αρχίζουν οι διεργασίες που εν καιρώ, πολύ αργότερα, θα οδηγήσουν στην νέα επιφάνεια του βιώματος του Ελληνισμού.

Ήδη μερικά χρόνια και πριν την παρέμβαση του Φιλίππου για την λήξη του Ιερού Πολέμου, η Αθηναϊκή εξωτερική και αμυντική πολιτική υπό τον Δημοσθένη έχει στρατηγικό δόγμα τον περιορισμό της Μακεδονικής δύναμης στην γεωγραφική Μακεδονία και την εξουδετέρωση της Μακεδονικής επιρροής στα Ελληνικά πράγματα. (Ολυνθιακός πόλεμος 349-347 π.Χ.). Με την συνέργεια φιλομακεδονικών τάσεων σε Ελληνικές πόλεις και ιδιαιτέρως στην Αθήνα (Αισχίνης), οι εξελίξεις άγονται σε αιχμή κρίσεως.

[Από την Ειρήνη Αθηνών – Μακεδονίας που υπεγράφη το 346 π.Χ. μαζί με το τέλος του Ιερού Πολέμου, τα πράγματα επιδεινώνονται συνεχώς. 344 π.Χ. Δημοσθένους Φιλιππικός δεύτερος. 343 π.Χ. ο αγώνας Δημοσθένους και Αισχίνου περί παραπρεσβείας].

Το δυσάρμοστον του Ελληνικού, θεμελιωδώς Δωρικού, μοντέλου στην διαχείριση των αναγκαίων του χρόνου για μια αποτελεσματική στρατηγική κυριαρχικής ισχύος, επιβεβαιώνεται για δεύτερη φορά στην περίπτωση της Αθήνας κατά την νέα Αθηναϊκή Συμμαχία του 4^{ου} αιώνα π.Χ. Η Αθήνα παλινωδεί και επαμφοτερίζει μεταξύ της επιθετικής πολιτικής εναντίον της ανερχόμενης δύναμης του Φιλίππου και της

πολιτικής της συνεννόησης μαζί του, του «καλοπιάσματος». Στο τέλος και δεν αποφεύγει τον πόλεμο και ηττάται.

Το 339 π.Χ. οι Αθηναίοι κρίνουν ότι ο Φίλιππος με την επιθετική πολιτική του στα Στενά (ζώνη επιρροής και στρατηγικών συμφερόντων των Αθηνών) έχει παραβιάσει την μεταξύ τους Συνθήκη Ειρήνης του 346 π.Χ. Με αφορμή υποκινηθέντος νέου Ιερού Πολέμου, ο Φίλιππος, ορισθείς στρατηγός της Δελφικής Αμφικτυονίας, αναλαμβάνει το ξεκαθάρισμα της κατάστασης επεμβαίνων φανερά στην Στερεά Ελλάδα, και μάλιστα στην Βοιωτία (κατάληψη Ελάτειας), ενώ ο Δημοσθένης επιτυγχάνει την τελευταία στιγμή τον σκοπό του σύμπληξης αμυντικής συμμαχίας Αθηνών και Θηβών.

Η Μάχη της Χαιρώνειας κρίνει το ζήτημα.

Ο Ισοκράτης αυτοκτονεί αρνούμενος τροφή σε ηλικία 98 ετών τέσσερις ημέρες μετά την μάχη: μια μεγάλη εποχή έκλεισε. Το 336 ο Φίλιππος δολοφονείται σε εορτές νικητηρίων. Ο εικοσαετής Αλέξανδρος ανακηρύσσεται βασιλεύς και εκστρατεύει ευθύς εναντίον εξεγερθέντων Τριβαλλών και Ιλλυριών. **Η Θήβα ανακτά την ελευθερία και ανεξαρτησία και κυριαρχία της, πολιορκείται από τον Αλέξανδρο, εγκαταλείπεται από όλους, αγωνίζεται ηρωικά, καταλαμβάνεται και καταστρέφεται ολοσχερώς, τον καιρό των Μεγάλων Μυστηρίων (335 π.Χ.) περί τις 20 Βοηδρομιώνος).**

Ο Λέων της Χαιρωνείας για τους πεσόντες Θηβαίους στην μάχη της Χαιρώνειας και το Φιλίππειον στην Ολυμπία ανοικοδομηθέν από τον Φίλιππο για την νίκη του στην καθοριστική μάχη, συνιστούν δύο πολυσήμαντα σύμβολα, του Απολλώνιου πνεύματος του Ελληνισμού

το πρώτον (λέων), του παραδωρικού στοιχείου του Ελληνισμού το άλλο (Θόλος και Ιωνικός ρυθμός μετακλασσικών αναλογιών).

Τα σύμβολα δείχνουν τις μέλλουσες εξελίξεις.

Στο τέταρτο και τελευταίο μέρος των φετινών μας αναζητήσεων πάνω στο θέμα του Ελληνισμού και της Ιστορίας την πρώτη χιλιετία π.Χ., μελετούμε τώρα την ιστορία ως πεδίο του φθοροποιού Χρόνου, και τον Ελληνισμό στην παρακμή του.

Για τον Πολύβιο δύο είναι τα επιτυχημένα συστήματα ανθρώπινης συνέργειας στην ιστορία, το Σπαρτιατικό και το Ρωμαϊκό. Το πρώτο ιδεώδες για την εξασφάλιση συνθηκών ανεπηρέαστης τελειοποίησης του ανθρώπου, ελεύθερης ανάπτυξης προς το «τέλος» της ουσίας του. Το δεύτερο μοναδικό για την οικοδόμηση και εμπέδωση πραγματικής και εκτεταμένης ηγεμονίας.

[Πολύβιος, VI, 10; 45-46; 48-50].

Πρέπει να έχουμε σταθερά στο νου μας όλες τις διαστάσεις αυτής της συνθετικής θεώρησης της ιστορίας.

Συνωδά προς αυτήν την θέση, στο 4^ο μέρος ερευνούμε την πορεία της ανθρωπότητας στον οικείο γεωπολιτικό μας χώρο από την Ηγεμονία της Σπάρτης μετά το νίκη της επί των Αθηνών στον Πελοποννησιακό Πόλεμο μέχρι την ίδρυση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Εκεί που απέτυχε η Σπάρτη επέτυχε η Ρώμη. Ιδού μείζον ιστορικό ζήτημα.

Και πρώτα-πρώτα θα δούμε την διαχείριση του «θριάμβου στον χρόνο» της Σπάρτης κατά τον γιγαντιαίο διπολικό αγώνα εναντίον της Αθήνας. Μεταξύ της νίκης της Σπάρτης στον Πελοποννησιακό πόλεμο και της ταπεινωτικής αποκαθήλωσής της από την Ηγεμονία με την μάχη των

Λεύκτρων δεν μεσολάβησαν παρά 33 χρόνια. Θα αναλύσουμε την συμπεριφορά της Σπάρτης στο διάστημα αυτό. Θα επικεντρωθώ δε σε ωρισμένα χαρακτηριστικά γεγονότα ιδιαίτερης ιστορικής σημασίας και πολιτισμικού συμβολισμού.

[Η «χωλή βασιλεία» και ο σχετικός χρησμός του Απόλλωνα. (Ξενοφών, Ελληνικά, III, 3, 1-3; Πλούταρχος, Λύσανδρος, 21, 6-13; Πλούταρχος, Αγησίλαος, 1-3).

Η συνωμοσία του Κινάδωνα (Ξενοφών, op.cit., III, 3, 4-11).

Θάνατος του Λυσάνδρου στην Αλίαρτο (Ξενοφών, op. cit., III, 5, 16-25).

Θείες τιμές, για πρώτη φορά αποδιδόμενες σε θνητό, στον Λύσανδρο μετά τον Λυκούργο (Πλούταρχος, Λύσανδρος, 18, 4-10).

Ριζοσπαστικό, επαναστατικό, μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα του Λυσάνδρου (Πλούταρχος, Λύσανδρος, 24-26; Αγησίλαος, 20, 3-9).

Θηβαϊκή προβολή και Σπαρτιατικές περιπέτειες στην Βοιωτία, μάχη της Τεγύρας (Πλούταρχος, Πελοπίδας, 15,2-17).

Κοινή Ειρήνη πλην Θηβαίων και μάχη των Λεύκτρων, μάχη της Μαντινείας (Πλούταρχος, Αγησίλαος, 27, 4 – 35; Πελοπίδας, 20-23; Διόδωρος, XV, 38-39; 51-56).

Προβληματική Κατάσταση της Σπάρτης μετά την μάχη των Λεύκτρων (Ξενοφών, Λακεδαιμονίων Πολιτεία, 14).

Για τον χαρακτήρα και τις αιτίες της Σπαρτιατικής ακμής και παρακμής, cf. Πλουτάρχου Αποφθέγματα Λακωνικά, 41-42.

Για τα σημεία προ του τέλους της ηγεμονίας των Λακεδαιμονίων, v. Διόδωρος, XV, 48-50.].

Η ανάγκη ενός δικού του ζωτικού χώρου για την ασφαλή ύπαρξη και λειτουργία του ανθρώπου ξεκινάει από το παλαιολιθικό σπήλαιο και την καλύβα του αγρότη και κτηνοτρόφου, από το σπίτι στο χωριό και την πόλη, από την οικεία οικία. Και από τον οίκο ο ζωτικός χώρος

μεγαλώνει με την ανάπτυξη του ανθρώπου και γίνεται χωριό και πόλη, επεκτείνεται δε σε μείζονες γεωπολιτικές συσσωματώσεις που εξασφαλίζουν ένα σταθερό και ισορροπημένο περιβάλλον όχι απλά στο άτομο και την οικο-γένειά του, αλλά σε ευρύτερες κοινωνίες ανθρώπων που έτσι μπορούν να δρουν ανενόχλητες σε πολλαπλασιαστικές της ανθρώπινης αποτελεσματικότητας συνέργειες. **Οι αυτο-κρατορίες αποτελούν ακριβώς μεγάλες ολοκληρώσεις οικείου ζωτικού χώρου για την ανθρώπινη συνύπαρξη, είναι γιγαντιαίοι «Οίκοι».**

Από την διαχείριση της οικίας στην κυριαρχία της αυτοκρατορίας η διαφορά είναι ποσοτική, και ποιοτική μόνον κατά το ότι στον κυρίως οίκο κατοικεί η οικο-γένεια, ενώ στην επικράτεια της αυτοκρατορίας οι κάτοικοι που συνδέονται με την συνάφεια της συμπολιτείας και την οικονομική συνέργεια. **Οι ίδιες οι λέξεις που σημαίνουν τις θεσμικές συγκροτήσεις προς εξασφάλιση της ακμαίας λειτουργικότητας για την ικανοποίηση των τριών θεμελιωδών ενστίκτων της ανθρώπινης ύπαρξης στον χρόνο, της διαιώνισης του είδους, της ατομικής και συλλογικής επιβίωσης, και της διοίκησης της ανθρώπινης κοινωνικότητας, η «οικο-γένεια», η «οικο-νομία» και η «κατ-οικία» στο έδαφος της κυριαρχικής ολοκλήρωσης ζωτικού χώρου, «οίκου», - οι ίδιες οι εκφράσεις δηλώνουν την οργανική σχέση μεταξύ των τριών πυλώνων της μέριμνας του χρόνου.**

Η ιστορία του ανθρώπου δείχνει μια τάση επίτευξης όλο και πιο εκτεταμένων ολοκληρώσεων, μέχρι την *de facto* οικουμενική «αυτό-κρατορία». Η διαδικασία είναι μακρά γιατί χρειάζεται χρόνος δοκιμαστικών θεσμοθετήσεων για την πραγμάτωση βέλτιστης ισορροπίας μεταξύ κυριαρχίας και ελευθερίας.

Η πρώτη μεγάλη προσπάθεια, κατά την Μεταλλική εποχή της μεγάλης αρχής της Κυριότητας των Δυνάμεων, απέτυχε όταν κατέρρευσε το Σύστημα Ισορροπίας Δυνάμεων στο τέλος της εποχής του χαλκού (περί το 1200 π.Χ.). Η Τρίτη κοσμοϊστορική Επανάσταση του ανθρώπου δεν είχε ακόμη συντελεσθεί, και το τεταραγμένο ον δεν είχε βρεί ακόμη το νόημα της ύπαρξης. Το ανικανοποίητο ζώνον στην ταραχή του γκρέμισε το σύστημα.

Μετά ξαναξεκίνησε στον οικείο χώρο της η δράση της αρχής της παγκόσμιας ηγεμονίας, στην ευρύτερη Μέση Ανατολή, που κατέληξε στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, την πρώτη ενεργό και αποτελεσματική παγκοσμιοποίηση της ιστορίας. Αλλά ενώ η αρχή της Κυριότητας ενεργούσε και άρχισε την οργανική συσσωμάτωση μεγάλων πεδίων στην Μέση Ανατολή ευθύς μετά την ανάνηψη από το σοκ της κατάρρευσης του συστήματος του πολιτισμού (με την Ασσυριακή Αυτοκρατορία, και τις διαδόχους της Μηδική και Περσική), - σε ένα ευλογημένο από την φυσική αρμονία χώρο, που έμεινε επί πλέον για μακρό χρόνο έξι εκατονταετηρίδων μακράν των επιδράσεων δυναστευουσών κυριαρχιών, λειτούργησαν συνθήκες εύφορης καλλιέργειας και φυσικής ελευθερίας ώστε να ανθίσει ανεπηρέαστο το τρίτο και τελεσιουργό νοηματοφόρο βίωμα κοσμικής αυτοσυνειδησίας στον άνθρωπο – το Σωτήριο της τελειότητας, ο ανθός του Κάλλους.

Στην Σπάρτη του Απόλλωνα και του Λυκούργου, απο-καλύφθηκαν οι μορφές βίου και πολιτισμού που εκφράζουν το βίωμα του κάλλους (τη ταυτότητα Είναι και Ευ Είναι, ύπαρξης και τελειότητας), και έτσι

στήθηκε ο άξονας του κλασσικού Ελληνισμού. Το «τέλος» της ανθρώπινης ακμής της ύπαρξης στην «ώρα» της νεότητας, επιτεύχθηκε στην αρχετυπικά Δωρική Σπάρτη, όπου η ερωτική πνοή του κάλλους άνασσε σε εορτή της αιωνιότητας με το μείδισμα του Κούρου Απόλλωνα στην παιδιά της σφριγώσας πληρότητας και οργώσας ρώμης με αμεριμνησία του χρόνου.

Από τά μέσα του 6^{ου} αιώνα π.Χ. η αρχή της κυριότητας συνέρχεται με το πνεύμα του άνθους σε συμπλοκή διαρκείας. Ο αναπάντεχος θρίαμβος στον χρόνο του Άνακτα του Κάλλους πάνω στον Κύριο των Δυνάμεων, της Ελληνικής εναρμόνιας αναρχίας επί της Περσικής σοφής οργανωτικότητας, προκαλεί αφ' ενός την δημιουργία της Αθηναϊκής άριστης προβολής και βαθειάς πρόκλησης του Χρυσού αιώνα, αφ' ετέρου όμως οδηγεί στην νέα Απολλώνια νίκη επί του χρόνου με την εξ ίσου «παράλογη» συντριβή της Αθήνας και ηγεμονία της Σπάρτης.

Αλλά η Σπάρτη αποτυγχάνει ταχύτατα στην διαχείριση της ηγεμονικής προβολής της μετά τον θρίαμβό της. Τρίτος έφεδρος Απολλώνιος παλαιστής θριαμβεύει η Θήβα. Στην ολιγοχρόνια ηγεμονία της, έργο του Δωρικού Πελοπίδα και του σοφού Επαμεινώνδα, αναλάμπει η τελευταία δόξα του ελεύθερου Ελληνισμού. Εκλιπόντων των δύο, βορά στον χρόνο κατά την ηγεμονική επιδίωξη της πόλης, παρά την Θηβαϊκή νίκη στην δεύτερη και τελευταία εσωτερική καθοριστική μάχη του Ελληνισμού, στην Μαντινεία (362 π.Χ.), “ακρισία και ταραχή” επεκράτησαν στην Ελλάδα (Ξενοφών, *Ελληνικά*, VII, 5, 27).

[Νίκη Θηβαίων, Διόδωρος, XV, 86-87; XV, 33, 3; κοινή ειρήνη υπό την Θήβα με μόνους έκσπονδους τους Λακεδαιμονίους, XV, 89, 1-2. Οι Αθηναίοι

είχαν μια πάρεργο επιτυχία, Πλούταρχος, *Πότερον Αθηναίοι κατά πόλεμον ή σοφίαν ενδοξότεροι*, 7, 350A].

Την γενικευμένη έκπτωση από το Απολλώνιο πνεύμα μαρτυρούν ιδιαίτερα τα γεγονότα του Ιερού Πολέμου. Την αστάθεια από την κρίση αυτή πολιτισμικής ταυτότητας εκμεταλλευόμενος ο Φίλιππος αρχίζει την μακεδονική προβολή κυριαρχίας σε Ελλάδα και κόσμο.

Το Φιλίππειον στην Ολυμπία ως ανάθημα μετά την Μάχη της Χαιρωνείας πιστοποιεί την τροπή στην παρακμή του Ελληνισμού. (Κυκλικό οικοδόμημα, Ιωνικής περίστασης, χωρίς μετόπες ή ζωφόρο, με παπαρούνα στο κορυφαίο σημείο του θόλου που «δένει» το οικοδόμημα, με υψηλή την αναλογία των κιόνων, και ημικίονες κορινθιακού ρυθμού στο εσωτερικό προσπεφυκότες στον τοίχο και επί υψηλότατης βάσεως εδραζόμενους, ώστε κατά πάντα να ακυρώνεται η αρχή μορφολογικής και λειτουργικής απόλυτης αντιστοίχισης, θεοποιημένης δε πρακτικά εντός τους της βασιλικής οικογένειας στους χρυσελεφάντινους ανδριάντες του Λεωχάρη).

Την αυτή γραμμή ακολουθεί ο Μ. Αλέξανδρος. Αντί γυμνικών η έμφαση δίνεται στις θεατρικές παραστάσεις. Στις διακρατικές συνθήκες απουσιάζει πια η εμφατική παρουσία του Απόλλωνα στους όρκους. Συμπεριφορά ανοικεία στους Δελφούς ακριβώς ομοία της των Φωκέων τυράννων. Αντί του Απόλλωνα και του Μαντείου των Δελφών κυρούται ο Άμμων και το Μαντείο της Οάσεως.

Η Σπάρτη αντιδρά το 330 π.Χ. και ενώ ο Μ. Αλέξανδρος μάχεται στο εσωτερικό της Ασίας. Η Σπάρτη αντιδρά και επανίσταται. (Δεν είχε μετάσχει καν στο Συνέδριο της Κορίνθου όταν είχε ορισθεί ο Αλέξανδρος

αρχιστράτηγος). Συντρίβεται στην Αρκαδία από τον Αντίπατρο, όπου και φονεύεται στην μάχη ηρωικά μαχόμενος ο βασιλεύς Άγις, κατά τον χρόνο της Μάχης των Αρβήλων. **Ο Μ. Αλέξανδρος περιφρονεί τα διαγιγνόμενα. Έχει αντιθετικότητα προς την Σπάρτη, όπως και προς την Θήβα.**

[Πλούταρχος, *Αγησίλαος*, 15, 6. : *ἔοικεν ὧ ἄνδρες, ὅτε Δαρεῖον ἡμεῖς ἐνικῶμεν ἐνταῦθ', ἐκεῖ τις ἐν Ἀρκαδίᾳ γεγονέναι μυομαχία.* - Πλήρης η διήγησης του Διοδώρου, XVII, 62. Ο Δημοσθένης αγωνίζεται τότε την «περί του στεφάνου» υπόθεση. Πλούταρχος, *Δημοσθένης*, 24. – Μετά την Μάχη του Γρανικού ο Μ. Αλέξανδρος είχε στείλει στην Αθήνα 300 ασπίδες των αιχμαλώτων, επέγραψε δε στα αποσταλέντα όλα λάφυρα: *Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων.* Πλούταρχος, *Αλέξανδρος*, 16, 18; Αρριανός, I, 16, 7].

Η οικουμενική ηγεμονία του Μ. Αλεξάνδρου δεν διήρκεσε μετά τον θάνατό του. Άξια ιδιαίτερας μελέτης η φύση της ηγεμονίας και τα τελικά σχέδιά του.

[Διόδωρος, XVIII, 4. – «Πλην Λακεδαιμονίων». Του Καβάφη το «*Στα 200 π.Χ.*» εμβληματικό για τον μεγάλο νέο κόσμο της Ελληνικής Ανατολής. Αλλά σε αντίστιξη κείται, για τον χαρακτήρα των Ελληνικών βασιλείων της Ελληνιστικής εποχής, το “*Δημητρίου Σωτήρος (162 -150 π.Χ.)*”.]

Ο Μ. Αλέξανδρος επιδιώκει την οικουμενική αυτοκρατορία επί βάσεως της αρχής της απόλυτης ισχύος, της κυριότητας των

δυνάμεων. Πρόκειται για το Μεσανατολικό βίωμα του Κυρίου των Δυνάμεων επί γης.

Για αυτό η ύφεση της Απολλώνιας λατρείας, η έμφαση στον Αμμωνα-Δία, η Περσομηδική ενδυματολογία, η προσκύνησή του, η Αμμωνιακή πατρότητα, η τιμή προς την Περσική βασιλική οικογένεια και ειδικά προς τον Δαρείο, η υιοθέτηση ατόφιου του Περσικού διοικητικού μηχανισμού της αυτοκρατορίας (Σατραπείες), η χρησιμοποίηση Περσών στα ανώτατα κλιμάκια της διοίκησης και στην Αυλή, σε σατραπείες και στο κέντρο, η ταπείνωση της Μακεδονικής ταυτότητας, η εκμηδένιση των σπουδαιότερων Μακεδόνων αρχόντων (Φιλώτα, Παρμενίωνα, Κλείτου), η αποστασιοποίηση από τον κλασσικό Ελληνισμό (εχθρότητα προς τον Καλλισθένη, καχυποψία και αλλοτρίωση προς τον Αριστοτέλη), το Φιλίππειον στην Ολυμπία. Οι εορτές περιστρέφονται γύρω από το δραματικό Διονυσιακό, ενώ περιθωριοποιούνται οι γυμνικοί και μουσικοί αγώνες.

Ο Μ. Αλέξανδρος θέλει την συνέχεια χωρίς διακοπή της Περσικής Αυτοκρατορίας, εκτεινόμενης σε αληθή παγκοσμιοποίηση, και με συνεκτικό πολιτισμικό ιστό τον σύγχρονό του Ελληνισμό της μεταβατικής περιόδου του 4^{ου} αιώνα π.Χ., μεταβληθέντα στον χαρακτήρα της πρώιμης Ελληνιστικής εποχής: το θεατρικό και το ποικίλο και το ρεαλιστικό κυριαρχούν.

Ο άξων του κόσμου τίθεται στην Βαβυλώνα.

Ο Μ. Αλέξανδρος σχεδιάζει την βίαιη παγκοσμιοποίηση, σχεδόν ομογενοποίηση, του οικουμενικού ανθρώπινου συστήματος. Τα

μέτρα προς υλοποίηση που άφησε κατά τον θάνατό του στα Υπομνήματά του, είναι ριζικά και ακραία. Οι Μακεδόνες στρατηγοί τρομάζουν, ο Περδίκκας αναλαμβάνει την πρωτοβουλία ακύρωσής των. Οι Μακεδόνες τα απορρίπτουν.

[Διόδωρος, XVIII, 4].

Η ιδέα της οικουμενικής αυτοκρατορίας καταρρέει με τον θάνατο του Αλεξάνδρου. Δημιουργείται ο «μέγας και καινούριος» Ελληνιστικός κόσμος και τα Ελληνιστικά βασίλεια της ανατολής, σε «εκτεταμένες επικράτειες» και με την «ποικίλη δράση των στοχαστικών προσαρμογών» (Καβάφης) μεταξύ μορφών του Ελληνισμού και πνεύματος της Ανατολής.

Χρειάζεται να μελετηθεί από αυτήν την ουσιώδη σκοπιά η φύση των συνθετικών αυτών προσαρμοστικών μοντέλων (όπως ονομάζω όλες τις προσπάθειες συστηματικής σταθεροποίησης της ανθρώπινης ύπαρξης μετά την Επανάσταση του Ελληνισμού κατά την Δωρική της ουσία όπως μορφοποιήθηκε στην αρχαϊκή Σπάρτη), - στην πρώτη ιστορική τους φάση.

Η μελέτη μας σε αυτό το μέρος των αναζητήσεών μας έχει να κάνει με την παρακμή της Ελληνιστικής Εποχής, το φθινόπωρο του Ελληνισμού. Και ερευνούμε το φαινόμενο της φθίσης σε όλο το εύρος του οικείου γεωπολιτικού χώρου μας.

Το κεντρικό γεωπολιτικό πεδίο της παγκόσμιας ιστορίας συμπίπτει με τον μεγάλο οικείο γεωπολιτικό μας χώρο. Από τον μυχό της Αδριατικής και τις Ιούλιες Άλπεις, στα ορεινά όρια της Βαλκανικής χερσονήσου και τον Δούναβη, στον Εύξεινο Πόντο, τις οροσειρές του Καυκάσου και του Ζάγρου, τις ερήμους της Αραβίας και της Σαχάρας, μέχρι το ακρωτήριο του Ερμή και το Λευκό, την Σικελία και το πόδι της Ιταλίας, συνίσταται ένα πεδίο καθοριστικής γεωγραφικής περάτωσης, κλιματολογικής συνάφειας και πολιτισμικής διαπερατότητας. Η ανατολική δηλαδή λεκάνη της Μεσογείου με την ενδοχώρα της, συγκροτεί μια γεωγραφική ενότητα με ισχυρότατη κεντρομόλο δυναμική στην ιστορία.

Με την παρακμή του κλασσικού Ελληνισμού συνδέεται η Μακεδονική προβολή στον Ελλαδικό χώρο, στο καθ' ημάς γεωπολιτικό πεδίο και στο παγκόσμιο σύστημα.

Με τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου καταρρέει το όραμά του για οικουμενική αυτοκρατορία.

Και στην μεν ανατολικώτερη ζώνη του γεωπολιτικού μας χώρου (Μ. Ασία, Μέση Ανατολή, Αίγυπτος), το άνυσμα της ιστορίας δείχνει την Αρχή της Κυριότητας των Δυνάμεων και λειτουργεί με αυτήν την λογική, αναπαράγοντας έτσι το σύστημα ισορροπίας δυνάμεων του τέλους της Εποχής του Χαλκού (Φαραωνική Αίγυπτος/ Πτολεμαϊκή Αλεξάνδρεια, Βαβυλωνιακή, Ασσυριακή βασιλεία/ Ασία των Σελευκιδών, Χετιτική Αυτοκρατορία/ Πέργαμος των Ατταλιδών), -

στο δε άκρο της Βαλκανικής οι Αρχές της Ισχύος και του Άνθους, το Μεσανατολικό βίωμα της Κυριαρχίας και το Ελληνικό πνεύμα του Κάλλους συμπλέκονται σε ένα αγώνα χωρίς εναρμόνιο σύνθεση και χωρίς ευσταθές αποτέλεσμα. Αυτόν τον αγωνιώδη αγώνα θα μελετήσουμε και αναλύσουμε στην τακτική συνάντησή μας αυτής της Πέμπτης.

Δυο ιστορικά γεγονότα στον Ελλαδικό χώρο οριοθετούν την φάση της φθίσης, δυο μάχες και δυο καταστροφές Ελληνικών πόλεων, - Θήβα (335 π.Χ. από τους Μακεδόνες) και Κόρινθος (146 π.Χ. από τους Ρωμαίους).

Στους Ελληνιστικούς χρόνους, οι δυο Συμπολιτείες, η Αχαϊκή των πόλεων και η Αιτωλική του «έθνους», οι ασύντακτες Ελληνικές πόλεις με εμβληματική και ουσιαστική περίπτωση την Σπάρτη, και το Μακεδονικό Βασίλειο, μπαίνουν σε ένα χαρακτηριστικό χορό μάχης, από τον οποίο δεν υπάρχει διαφυγή. Την εποχή που ο χορός φθάνει την αποκορύφωσή του, με εστία τις εξελίξεις στην Σπάρτη, (244 - 188 π.Χ.), η Ρώμη εξελληνίζεται (240 π.Χ. η πρώτη παράσταση Ελληνικού δράματος στην Ρώμη από τον Λίβιο Ανδρόνικο) και ανέρχεται στην οικουμενική ηγεμονία (220 – 167 π.Χ.).

Μέγα θέμα μελέτης αυτή η άνοδος από μια περιθωριακή δύναμη στο παγκόσμιο κέντρο.

Η Ρώμη κατώρθωσε μέσα στα 53 χρόνια του Πολύβιου (220 – 167 π.Χ.) να ανέβει από τα περιθώρια του κόσμου στην ηγεμονία του κεντρικού γεωπολιτικού συστήματος της ιστορίας. Σε άλλα 140 χρόνια συνέστησε την πιο επιτυχημένη οικουμενική ολοκλήρωση στην ιστορία μέχρι τώρα (167 – 27 π.Χ.).

Το μοναδικό αυτό επίτευγμα συνέβη χάρις σε ένα εξαιρετικό συνδυασμό Λατινικών αξιών και Ελληνικού πνεύματος. Εκεί έγκειται το μυστικό της επιτυχίας, και όχι πρωτίστως στην πολιτική διαχείριση ή σε στρατιωτικές μόνο νίκες.

Η Ρωμαϊκή «βαρύτητα» της σοβαρής ωριμότητας συνταιριάστηκε ανέλπιστα με την Δωρική παιδιά της νεαρώδους «ώρας», και ο άνθρωπος ειρήνευσε, ησύχασε, γαλήνεψε. Ήλθε ο καιρός της Pax Romana, ο εκ νέου Κρόνιος βίος που ψάλλει ο Βιργίλιος.

Αλλά η Ελληνική εορτή της αιωνιότητας, η εφηβική επί-δειξη της τελειότητας του κάλλους της ακμής, ανθίζει σε περιβάλλον αγωνιστικό και «ατάσθαλο», σαν την χλωρίδα των Ελληνικών βουνών. Η εμβριθής πόζα της καρποφορούσας εποχής την θλίβει, την φθείρει, την σκοτώνει.

ἐγὼ δὲ μισέω

*πάντας <ὄσ>οι χθονίους ἔχουσι ρυσμούς
καὶ χαλεπούς· μεμάθηκά σ', ὦ Μεγιστῇ,
τῶν ἀβακίζομένων.*

Ανακρέων Fr. 99 Gentili

[χθόνιος· στυγνὸς καὶ κατηφὴς καὶ δόλιος. ὁ αὐτὸς καὶ σκοτυβόρας καὶ σκοτομήδης (Suetonius, περὶ βλασφημιῶν). – παρὰ τὸ ἀβακῆς οὖν γίνεται ἀβακῶ, ὥσπερ εὐσεβὴς εὐσεβῶ. γίνεται δε καὶ ἀβακίζω· φησὶν Ἀνακρέων· ἐγὼ κλπ. ἀντὶ τοῦ τῶν ἡσυχίων καὶ μὴ θορυβωδῶν (Ετυμολογικόν Μέγα, s. v.). Μισεῖ ο Ἀνακρέων τους σοβαροβαρεῖς καὶ δύσκολους. Τον έπιασε τον Μεγιστῇ (όνομα καὶ πράγμα) νὰ ανήκει στην κατηγορία των σιωπηλοβουδῶν!].

[Εορτές της Εκατονταετηρίδος ο Αύγουστος ωργάνωσε στο Πεδίον του Άρεως το 17 π.Χ.. Ο Οράτιος συνέθεσε το *Carmen Saeculare*, ύμνο προς τον Απόλλωνα και την Άρτεμι που ωρχήθηκαν χοροί παίδων και παρθένων. Εκεί μνημονεύονται οι αποκατασταθείσες Λατινικές «αρετές» - αξίες με την Ανανέωση και Ειρήνευση του Κόσμου:

Iam Fides et Pax et Honos Pudorque

priscus et neglecta redire Virtus

audie, apparetque beata pleno

copia cornu.

Horatius, *Carmen Saeculare*, vv. 57-60

Για τις Λατινικές αξίες δείτε την συλλογή μελετών στο H. Oppermann (ed.), *Roemische Begriffe*, 1983.

Στην προσωπογραφική Ρωμαϊκή γλυπτική διαπρέπει η Λατινική gravitas].

Η ρώμη της Ρώμης κυριάρχησε στον κόσμο. Η ρώμη, όπως και η Αρμονία, είναι παιδί του Άρη και της Αφροδίτης. Μαχητική Ανδρότητα (ανδρεία και ανδρσύνη = αντρειωσύνη) ταιριάζουν με την Οδό του Αφρού. Από τον Ρωμύλο, η Ρώμη συνεδέετο με τον Άρη. Από τον Τρωικό Αινεία, με την Αφροδίτη. Το γένος των Ιουλίων εδόξαζε την προπατορεία του Αινεία. Όταν λοιπόν ο Οκταβιανός «αυτουιοθετήθηκε» από τον Απόλλωνα, ο συμβολισμός του εξελληνισμού του Λατινογενούς Ρωμαϊσμού ήταν ισχυρός. Η λύκαινα τροφός του Ρωμύλου προετοίμαζε πάντως το έδαφος.

Μείζον ζήτημα η γεωπολιτική ιστορία της μεγάλης μετάβασης από την ηγεμονία στην αυτοκρατορία (167 – 27 π.Χ.)

[Δείτε 1/ την μελέτη μου από σεμινάριο στο Woodrow Wilson Center, Washington DC, (ανηρτημένη στο site του Κέντρου), “History and Theory of Geopolitical Dominance: Athens, Rome, USA”, (επίσης ανηρτημένη στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία Geopolitics and the Vector of History: Unipolar Systems and World Hegemony). Και 2/ την μελέτη μου “Athens, Rome and the American Universal Imperium: Strategies of Unipolarity. A Historical Warning: Athens”, ανηρτημένη στον ίδιο τόπο με την προηγούμενη, του ιστότοπου του Ινστιτούτου].

Από τότε που έγινε η Τρίτη και τελειωτική κοσμοϊστορική Επανάσταση του ανθρώπου, και στήθηκε ο άξονας του Κάλλους στην Σπάρτη της Ελλάδας, η ιστορία εκφράζει την προσπάθεια εύρεσης προσαρμοστικών μοντέλων ανθρώπινης κοινωνικότητας που να εναρμονίζουν τους πυλώνες της μέριμνας του χρόνου γύρω από τον άξονα της αιώνιας τελειότητας του κλασσικού.

Το επιτυχέστερο μέχρι σήμερα τέτοιο μοντέλο είναι η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

Στο Λατινικό υπόβαθρο και την Ετρουσκική κοσμοαντίληψη, επέβη ο Ελληνισμός, και έτσι δημιουργήθηκε ένα σύστημα που και ικανοποιούσε την ανθρώπινη ψυχή και ήταν αποτελεσματικό στην διαχείριση της χρονικής ανάγκης. Το σύστημα είχε σταθερότητα και αντοχή στον χρόνο, ενώ ταυτόχρονα απελάμβανε την ελαστικότητα που επέτρεψε να λάβει

χώρα στους κόλπους του η μεγάλη μεταμόρφωση από τον Απόλλωνα στον Χριστό.

Παραδειγματικής σημασίας είναι ο εξελληνισμός της Λατινικότητας.

Από την πίστη, την αξιοπιστία, την θρησκευτική τήρηση όχι του όρκου, αλλά και απλά του συμφωνηθέντος (fides) – στο ατάσθαλο, την απιστία, την ελαφρότητα του Απόλλωνα, στο να μη παίζουνεις τίποτα στα σοβαρά εκτός της τελειότητας στην αιωνιότητα, στο βίωμα του χρόνου ως εορταστική παιδιά αιωνιότητας.

Από την Ρωμαϊκή Gravitas του ακέραιου ήθους και της πεφροντισμένης, σοβαρής εμμονής και στάσης μέσα στην ροή των περι-στάσεων του γίνεσθαι - στο Αρχαϊκό Μειδίαμα της χαράς της ύπαρξης στο κάλλος της τελειότητάς της.

Από την τιμή της ύπαρξης στον χρόνο (honos) - στην υποτίμηση πάντων των χρονικών και των πυλώνων τους ως το πολύ εργαλείων προς επίτευξη του τέλους της αιωνιότητας.

Από την αρχέγονη ντροπή, την εσωστρέφεια (εν-τροπή) του πολύτιμου (rudor priscus) – στην «ξε-διάντροπη» απόλυτη γύμνωση της απο-κάλυψης του Απόλυτου στο Κάλλος (στο μόνο απόλυτο του χρόνου), και στην Αιδώ μπροστά στην απολυτότητα του κάλλους του φαίνεσθαι, στον απόλυτο σεβασμό του.

Από την επί γης Ειρήνη στην υπαρξιακή ταραχή του ανθρώπου και στην κοινωνικότητά του συνύπαρξης και συμβίωσης (pax) – στον αγωνιστικό πόλεμο της αριστείας.

Και από την αρετή της δύναμης να ορθοτομείς ανεπηρέαστα από οτιδήποτε την αλύγιστη αξιοπρέπεια του ήθους σου (Virtus) – στην Αρετή ως αρμονία μορφής και αριστεία τελειότητας.

Η μετάβαση αυτή και η εκλεκτή συναρμογή των δυο αντικρουόμενων πόλων σε μια σταθερή σύνθεση, αποτελούν το δεύτερο θαύμα του αρχαίου κόσμου μετά το επίτευγμα του χρυσού αιώνα. Η Ετρουσκική πρόσληψη από την Λατινικότητα βοήθησε και προετοίμασε αυτό το αποτέλεσμα.

Αυτήν την μοναδική διαδικασία συγκρότησης του μεγάλου προσαρμοστικού μοντέλου του Ελληνισμού που παρήγαγε η Ρώμη της Αφροδίτης εξαπολλωνιζόμενη κατά μέρος, ερευνούμε από σκοπιάς αιωνιότητας για την αληθή κατανόηση των μυστηρίων και της λογικής του χρόνου.

Η Ρώμη του Άρη και της Αφροδίτης ανακάλυψε τον Απόλλωνα και τον ερωτεύθηκε. Από την ανδρότητα του Άρη στον κοσμικό ανθό του Απολλώνιου κάλλους, και από την φαλλική Αφροδίτη στον Έρωτα του Κάλλους, η οδός της ήταν σχεδόν εύκολη. Η κοσμοϊστορική επιτυχία της οφείλεται ακριβώς σε αυτό. Και έτσι συνδύασε μοναδικά την Αρχή της Κυριότητας των Δυνάμεων με την Αρχή του Άνθους, την λογική Ισχύος του χρόνου με την ζωοποιό ερωτική πνοή του Κάλλους. Η αιώνια δόξα της συνίσταται στο κατόρθωμα του λειτουργικού συνδυασμού των δυο εκείνων επαναστατικών σταθμών της ανθρώπινης ιστορίας. Κα είναι αυτός ο συνδυασμός που κατέστησε δυνατή την γέννηση, διαμόρφωση και επικράτηση του Χριστιανισμού της Ορθοδοξίας. Ο Ευσέβιος έχει δίκιο και ιστορικά.

Οι τρεις κοσμοϊστορικές επαναστάσεις της ιστορίας του ανθρώπου έγιναν με την οργανική αναγκαιότητα της φύσης, με την (φυτική) έννοια του φύεσθαι. **Η Μάνα Γη στέριωσε και έθρεψε τις ρίζες, ο Κύριος των Δυνάμεων ανύψωσε και έστησε με τον κεραυνό καυλό, κορμό και κλάδους, και το Κάλλος φανερώθηκε στην ανθοφορία.**

Το βαθύτερο υπαρξιακό πρόβλημα του τεταραγμένου όντος λύθηκε με την αποκάλυψη του Ελληνισμού. **Το νόημα της ύπαρξης είναι η ομορφιά. Το τέλος ως σκοπός των πάντων δεν είναι άλλο από το τέλος ως τελειότητα.**

Οι κόσμοι γυρίζουν, η φωτιά καίει, η γη τρέφει, το νερό γονιμοποιεί, ο αέρας πνέει ζωή, ο ήλιος ανατέλλει και το φεγγάρι σεληνιάζει, τα βουνά πυργούνται και οι πεδιάδες ευπορούν, οι πόλεις μαζεύουν ανθρώπινες μυρμηγκιές, τα φυτά φτιάχνουν τον μαγικό πέπλο της Χθονός, παίζουν και καταβροχθίζουν τα ζώα, και οι ταλαίπωροι θνητοί μεριμνούν και μοχθούν και γεννούν και εξουσιάζουν και υποτάσσονται, κυριεύουν και κυριεύονται, βαρυγκομούν και εκστασιάζονται σε μια άφεγγη χαρμολύπη, πορευόμενοι, χωρίς να ξέρουν γιατί, όταν έχουν χάσει το Φως του Κάλλους, στον Λαβύρινθο όπου είναι ερριμμένοι, στο σκοτεινό βασίλειο του Χρόνου, στην εξουσία του Μεγάλου Μινώταυρου, του Άρχοντα του Κόσμου τούτου, του Ιανού Άδη και Διόνυσου –

όλα γίνονται

για να ανοίξει ο Κοσμικός Ανθός, να φανεί το Φως, να από-καλυφθεί το Είναι στο Κάλλος του Φαίνεσθαι, το Απόλυτο στην μόνη άσχετη προς το πλέγμα των χρονικών σχέσεων ομορφιά, ο Θεός στον Κόσμο.

Με την Αρχή του Ελληνισμού εξέλιπε η υπαρξιακή αγωνία του ανθρώπου. Άναψε φως γιατί ο Θεός είδε τον εαυτό του αποκεκαλυμμένο στο φυσικό κάλλος. Η ιστορία, ως πορεία αυτογνωσίας Θεού και Ανθρώπου, έκλεισε. Έμεινε η ιστορία ως διαδικασία επίλυσης του πρακτικού προβλήματος του ανθρώπου: η διαχείριση του χρόνου μετά την από-κάλυψη.

Δύσκολο το πρακτικό πρόβλημα. Πώς να συνταιριάζουν δομές των τριών πυλώνων της μέριμνας στον χρόνο (η διαιώνιση του είδους, η επιβίωση εαυτού και οικείων, η εξουσία ως διασφάλιση ζωτικού χώρου) με την αποκάλυψη του απόλυτου Είναι στο, άσχετο προς την θυμογόρο μέριμνα των σχέσεων στον χρόνο, Κάλλος του φυσικού επιτεύγματος της τελειότητας.

Μόνο η Ρώμη μέχρι τώρα έλυσε επιτυχώς το αποσταθεροποιητικό πρακτικό πρόβλημα σταθεροποιώντας την ανθρώπινη ύπαρξη στον χρόνο. Σε αυτό συνίσταται η Pax Romana. Ο άνθρωπος ηρέμησε από την ανησυχία της ύπαρξης στον χρόνο, και έτσι μπόρεσε να κάνει, χωρίς περίοδο καταστροφής, την μεγάλη εσωτερική μεταμόρφωση από τον κλασσικό Ελληνισμό στην Ορθοδοξία.

Πως επετεύχθη το θαύμα με την ίδρυση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, μελετούμε ως βραβείο της θεμελιώδους έρευνας για την σχέση αιωνιότητας και χρόνου, Είναι και Φαίνεσθαι, Απόλυτου και Σχέσεων, Θεού και Κόσμου, Ελληνισμού και Ιστορίας.

Ένας άνθρωπος συνδέεται άρρηκτα προς αυτήν την σταθεροποίηση, και λόγω του θαύματος ο άνθρωπος αυτός από Οκταβιανός έγινε Αύγουστος και από θνητός αθάνατος.

Η τάση εξ αρχής οργανικής πρόσληψης του Απολλώνιου πνεύματος που χαρακτηρίζει την Ρώμη των απροσάρμοστων (από υπερβολή είτε από έλλειψη) και απόβλητων από τους γύρω Ιταλιωτικούς λαούς στοιχείων, μεγάλωσε, δομήθηκε και συντονίστηκε στην νέα βασιλεία του άνακτα Απόλλωνα. Ο ανοικτός ορίζων των σκληροτράχηλων και βαρυπρεπών Ρωμαίων μαζί με τη απαραίτητη για εποικοδομητική ανοικτότητα διάκριση του ποιοτικού σε υψηλό επίπεδο, έκαναν ώστε να αφομοιώσουν χωρίς αλλοτρίωση το Ετρουσκικό, και να κατακτηθούν ερωτικά από το Ελληνικό. Πως αυτά συνδυάσθηκαν με τις Λατινικές αξίες αποτελεί το θαύμα της επιτυχούς νέας αρχής.

Την εστιακή βάση της έρευνας αποτελεί η Ελληνική και Απολλώνια διάσταση του θαύματος.

Από τα Σεμινάρια των Πατρών, Άνοιξη – πρώτο Θέρος 2019